

ÁCS ANNA

MÚZEUMI TERVEK, REMÉNYEK BALATONFÜREDEN

Az 1904-ben markáns célkitűzésekkel a balatoni fürdőélet fejlesztésére alakult Balatoni Szövetség kiemelt gondot fordított a térség múltjának feltárására és bemutatására. Öt év múltán már „múzeumot” rendezett be Badacsonyan, Kisfaludy Sándor egykori házában. Valójában azonban csak a ház egyik szobájában tárták a látogatók elé a vár regéivel a Balaton-felvidéknek kultuszt teremtő s Füreden közházát építő költő relikviáit. A térségben jelentős múzeumi gyűjtemény két városban jött létre: Keszthelyen a ténylegesen 1898-tól működő Balatoni Múzeum Egyesület fenntartásában, általános gyűjtőkörrel, míg Sümegen 1907-től az Állami Darnay Múzeum, a vaskereskedőből szenvedélyes régésszé lett Darnay Kálmán államnak ajándékozott híres magángyűjteményéből. Keszthelyen 1925–28 között készült el az impozáns múzeumépület, amelynek gyűjteményébe olvasztották a sümegi múzeum anyagának jelentős részét 1938-ban.

Ekkortájt, az 1930-as évek elején vetette fel az ötletet dr. Sebestyén Gyula, a Magyar Nemzeti Múzeum nyugalmazott igazgatója, a Balatonhoz sok szállal kötődő etnográfus, történész, hogy Balatonfüreden alapítsanak kultúrházat és múzeumot. A szövetség folyóiratában, a Balatonfüreden szerkesztett Balatonban megjelent cikkében hangsúlyozta, hogy mielőbb el kell kezdeni a térségben a régi tárgyak gyűjtését, mert „azok különben elvesznek a jövő számára”. Sebestyén a Balatoni Múzeum mellett helyi jelentőségű gyűjtemények létrehozását szorgalmazta. Felhívása hatására Füreden is gyűlt az anyag s a szövetség tulajdonába került a korábbiakhoz. A fürdőhelyen a szövetség 1927-ben átadott üdülőháza egyik emeleti folyosójának szűk helyén, két üveges szekrényben összezsúfolva helyezték el. Ez rendkívül vegyes gyűjtemény volt: régészeti, földtani, „kegyeleti” és népművészeti tárgyakat, leveleket, kéziratokat egyaránt tartalmazott nem csupán Füredről, hanem a Balaton tágabb vidékéről. 1944 elején még kölcsönszekrényben, mindenféle leltározás, feldolgozás nélkül tárolták a relikviákat. Ezért Gáspárdy Andor (Aladár), a Balatoni Szövetség igazgatója a szövetség Budapesten tartott márciusi közgyűlésén indítványt terjesztett elő, hogy dr. Darnay Béla, a keszthelyi Balatoni Múzeum 1941-ben kinevezett igazgatója készítsen jegyzéket a füredi anyagról s azt helyezték el a keszthelyi múzeumban, mint az egyedülilletékes

és legjobb helyen, a Balatoni Szövetség ajándéka-ként. A közgyűlés dr. Margittay Rikárd Balatonkutató, újságíró, a Balatoni Kurír munkatársa javaslatára azonban úgy döntött, hogy csak az általános balatoni tárgyakat, dokumentumokat engedik át a múzeumnak, a helyi vonatkozásúakat a füredi Gyógyterem egyik kisebb termében létesítendő fürdőkönyvtárral együtt, megfelelő szekrényekben elhelyezve kell a közönség elé tárni. „*Mert Balatonfüred múltja egymagában is van olyan gazdag, hogy egy helyi vonatkozású gyűjteményben elegendő bőségű anyagot szolgáltatasson*” – indokolta javaslatát. Margittay a közgyűlésen beszélt, majd a Balatoni Kurír hasábjain így írt a gyűjtemény, más szóhasználatában emlékmúzeum anyagának kiegészítésére vonatkozó elképzeléséről: „*1. A tihanyi apátság könyvtártermében levő asztalokon, polcokon számos Tihanyban és Füred környékén talált ókori lelet, edény, kard stb. látható. 2. Néhai Mangold Gusztáv hagyatékában számos füredi vonatkozású tárgy van, mint például a régi lebontott színház színlapjai, Blaha Lujza báli cipője, Bizay „báró” botja, a Kisfaludy gőzös lánc stb. 3. A Balatoni Kurír 1939. augusztus 3-i számában dr. Sebestyén Gyula egy badacsonyi emlékmúzeum létesítése végett felajánlotta saját, sok füredi vonatkozású képet stb. tartalmazó becses gyűjteményét, amely ha már Badacsonyra nem kerülhetett, talán Füred részére megszerezhető volna. Akadnának ezenkívül még Jókai, Deák, Kisfaludy stb. ereklyék, nem is szólva az újabb időkbeli Füred szellemi haute volée-jának idővel szintén kortörténeti jelleget öltő emléktárgyairól Mindezeknek csakis Balatonfüreden s nem a Balaton más pontján van méltó helye*” – állította Margittay s így zárta cikkét: „... ezért a Balaton közönsége csak hálás köszönettel adózhat a füredi múzeum létrejövetelét döntő súlyú szavakkal megvalósítható vezető férfiakkal.” Szekeres Bónis fürdőkormányzó és gróf Széchenyi György az apátság, illetve az üdülőhelyi bizottság nevében támogatták Margittay javaslatát, vállalták a gyűjtemény „kellő elhelyezésének” gondját.

Dr. Darnay Béla el is kezdte a kis gyűjtemény leltári feldolgozását, bár kifogásolta rá vonatkozóan a múzeum elnevezés használatát. Csak egyetlen Balatoni Múzeumunk van, ez a keszthelyi múzeum, állította joggal. A létesítendő füredi gyűjtemény kiállítását az itt megforduló sok ezer vendég

miatt tartotta fontosnak Gáspárdy s az „üvegszekrények” beszerzését is biztosítottak látta. A gyűjtemény fenntartására, tudományos feldolgozására pedig garanciát látott a Füreden gyakran megforduló bencés tanárokból.

A szép tervek a II. világháború utolsó előtti évében fogalmazódtak meg, tekintet nélkül a háborús viszonyokra, a jövőbe vetett hittel. Sajnos nem valósulhattak meg. Az összegyűlt anyag egy része is örökre eltűnhetett, megsemmisülhetett, illetve átmenthették az 1950-es évek elején létesített kis füredi helytörténeti múzeumba. Ennek létrehozása dr. Zákonyi Ferenc és Körmendi János, valamint a lokálpatrióta fürediek elévülhetetlen érdeme. Zákonyi Ferenc 1951-től a Veszprém Megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatalát vezette. Központi irodájuk Füreden volt, a település leglátogatottabb részén, az egykori fürdőtelepi Engel-villában (Ma Tourinform Iroda és a Balatoni Borok Háza). A hivatalvezető nagy gondot fordított a helyi értékek megmentésére és bemutatására meggyeszte, de füredi lakosként s jeles helytörténeti kutatóként különösen Balatonfüreden. Körmendi János szintén a település polgáraként és üdülőhelyi előadóként viselte szívén az egyre gyarapodó gyűjtemény sorsát. A hivatali épület jobb szárnyában, külön teremben kapott helyet a jobbára tárlókban elhelyezett anyag. Körmendi János örömmel és nagy szakértelemmel mutatta be a kiállítást a vendégeknek és helyi sétákat is vezetett.

„A kis múzeum Balatonfüred múltjának országos jelentőségű művelődési emlékeit tartalmazza: egyrészt a reformkori Füred látogatottságáról adott képet, hazai és külföldi nagy emberek arcképeit, eredeti aláírással ellátott szállodai számláit, idézetekkel tarkított emlékeit láthatta az érdeklődő. Ez az arcképcsarnok volt olyan érdekes és értékes, mint a Jókai Múzeum kiállítása. A gyűjtemény másik része a színház történeti kiállítást tartalmazta,

amely a Dunántúl első, és az ország harmadik kőszínházának emlékeit tárta fel, s felbecsülhetetlen kultúrtörténeti jelentőségű.” Páldy Róbert füredi polgár, 1955-től a Veszprém Megyei Könyvtár igazgatója 1959 augusztusában már múlt időben írhatott a Középdunántúli Napló hasábjain a kis múzeumról. Ugyanis annak anyaga – többek között az egykori kőszínház makettjével, amely később a Jókai Múzeum állandó kiállítását gazdagította, 2010-től pedig a Városi Múzeum tárlatán látható – a közel évtized alatt „kinőtte a hivatalt”. A dokumentumokat, tárgyakat egy ideig ládákban tárolták az irodákban, majd a Jókai Múzeumba kerültek át, hogy ott egy még kihasználatlan helyiségben állítsák ki. Ám ehhez nem járult hozzá a Megyei Tanács Művelődési Osztálya, így a Kerek templom altemplomában helyezték el. Aztán felmerült az ötlet, hogy Tihany múzeumában kapjon helyet, majd a Községi Tanács és az Idegenforgalmi Hivatal azt javasolta, hogy *„építsék fel Balatonfüreden az amúgy is szükséges fürdőtelepi könyvtárt, olvasótermet, tanácskozó helyiséget, s ezzel együtt helyezék el a helytörténeti kiállítást is”*. A Művelődési Minisztérium Múzeumi Főosztálya viszont nem adott engedélyt a terv megvalósítására, a Balatoni Múzeumban akartak helyet adni a füredi gyűjteménynek. Azonban a helyiek nem járultak hozzá *„Füred emlékeinek Keszthelyre való telepítéséhez”*.

Végül a kis múzeum anyaga a Jókai Múzeumba és Tihanyba került át, ám annak tihanyi sorsáról sajnos nincs tudomásunk.

A füredi múzeum történetében új fejezet kezdődött Bálint Jánosné Köves Lídia nemes adományozásával. Zákonyi Ferenc egykori munkatársa, a füredi kemping vezetője végrendeletével a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatalra hagyta házáat, azal a kikötéssel, hogy az kizárólag Balatonfüred Város Helytörténeti Múzeumának adhat otthont.



Az Engel-villa a Kisfaludy utca felől, 1905-ben